

havn, var amtmand P. Herschend, Vejle, som ledede departementschefernes beskedne jyske filial (se J. Hæstrup: *Til landets bedste*, I, 1966, kap. 8, »Silkeborgkontoret«).

En sådan skønhedsplet ændrer dog lige så lidt som de andre anførte bemærkninger ved det faktum, at »Min egen kurs« er en velskrevet og åbenhjertig erindringsbog, der i mange henseender er en nyttig indgang til 1930'ernes kulturstrid og en god kilde til en væsentlig side af modstandskampen.

Tage Kaarsted

Wilhelm Christmas-Møller: *Christmas Møllers politiske læreår*. (Vindrose, 1983). 220 s.

John Christmas Møllers nevø og delvise navnefælle har skrevet et indledningsbind til et værk om den konservative politiker. Hvis de efterfølgende bind bliver på højde med de løfter, som dette første bind giver, bliver der ikke alene tale om den bedste biografi, der er skrevet om JCM, men også om en vigtig teoretisk indsats og nyvinding på det personalhistoriske område.

Ikke desto mindre handler dette bind mindre om JCM end om hans ven og læremester Aage Kidde. Det er ikke første gang, at Kiddes betydning for JCM er blevet beskrevet, men det er første gang, man har fået en psykologisk dybtgående forklaring på, hvorledes JCM's personlighed simpelthen blev formet over Kiddes. Man skulle næsten tro, at forfatteren projicerer JCM's synspunkter og karakter tilbage på Kidde, men jeg er overbevist om, at dette ville være en grim mistanke, og JCM var faktisk i så høj grad, som bogen påstår det, et produkt af det åndelige slægtsskab med Kidde.

For så vidt angår det formelle bør det fremhæves, at forfatteren skriver et fortræffeligt dansk, der blot skæmmes af en alt for hyppig anvendelse af tekniske termer, der kun sjældent har nogen betydning for fremstillingen. Hans arbejde med samfundsvidenskab, som den dyrkes ved universiteterne, kan man nok tilskrive disse skønhedsfejl. Lidt for ofte meddeler han også sine personlige konklusioner, hvor begivenhederne i og for sig udmærket kan tale for sig selv.

Af og til forrykker han ordenes konventionelle betydningsindhold. Når han således taler om de »illegale forbedelser« til det, som skulle føre til påskekrisen i 1920, får man det indtryk, at der, som under besættelsen, var tale om underjordiske illegale konspirationer. I virkeligheden var der tale om en række fortrolige samtaler, som man ikke af den grund kan betegne som illegale. Han tillægger i øvrigt nok Kidde og hans kreds lidt for stor indflydelse på kongens afsked af Zahle i 1920.

JCM og Kiddes forhold endte i en tragedie. Ikke alene fordi Kidde døde ung af den spanske syge, men ikke mindst fordi han kort tid forinden havde måttet trække sig ud af studenterpolitikken på grund af beskyldninger for homoseksualitet. De faktiske forhold, som forfatteren fremhæver, er bestemt ikke nok til at »domfælde« Kilde for beskyldningerne, og også her burde kendsgerningerne have haft lov til at stå for sig selv uden kommenterende bemærkninger. Og så er det i øvrigt helt irrelevant og totalt udokumenteret, når tre endnu velkendte personer betegnes som homoseksuelle. Om de var det eller ej, er efter min opfattelse uden betydning for sagen den gang, men bogens påstand er i hvert fald helt ubevist.

Beskrivelsen af JCM's forhold til sit hjem er af stor betydning for forståel-

sen af hans personlighed. På samme måde som JCM kun interesserede sig for politik, interesserede hans fader sig kun for forretning. De synes at have lignet hinanden meget, og JCM havde intet til overs for sin fader. Derimod elskede han moderen højt, og hun var meget forskellig fra ham. Moderen var udadvendt og søgte at skilte med mandens penge. Hun gav i enkeltheder anvisninger på en pragtvilla i Espergærde, som jeg sammen med andre drenge i denne ferieby vrængede »Pralenborg« efter.

JCM var en ensom dreng, og efter moderens død var Kidde vel hans eneste egentlige ven, indtil han indgik sit andet ægteskab, nemlig med Gertrud Jessen. Det kommer ikke rigtigt frem i bogen, hvor stor indflydelse hun havde på ham, men det kommer måske i næste bind. Kun få mennesker fandt nåde for hendes øje. Der er ingen tvivl om, at hun helt udfyldte det tomrum, der var opstået ved Kiddes død. Hun var ham en fantastisk god hjælp. På godt og ondt havde hun en meget stor indflydelse på ham.

For nutidens læsere kan det virke lidt kedsommeligt at høre om den lilleverden, som Studenterforeningen var den gang, men meget kortere kan det vel ikke siges, når JCM's udvikling skal belyses. Der er skrevet andre og betydeligt mere interessante beretninger om JCM's indsats i afstemningstiden 1918-20 end den, som findes i denne bog. Al den megen psykologi kan nok af og til blive lidt kedsommelig, når den kvæler det episke.

I 1920 blev JCM valgt ind i Folketinget, og dermed begyndte hans manddomsgerning. Det er sikkert rigtigt, som bogen siger, at JCM i sine unge år var en ringe taler, men det er bestemt ikke rigtigt, når det samtidig antydes, at han senere blev en god taler. Det er nok rigtigt, at han kunne rive folk med

sig – og det er naturligvis formålet med talen – men traditionelt og grammatikalsk var det ofte nogle elendige taler. Folketingets stenografer måtte ofte bag efter spørge ham, hvordan de skulle formulere de eftersætninger, han havde glemt.

Som man vel får at høre i de kommende bind var partiet nu det eneste afgørende for JCM. Jeg kan endnu for mit indre øre høre ham udtale ordet *partiet* med lige stærkt tryk på de to sidste stavelser.

Som allerede antydet er bogen mere end blot en beskrivelse af JCM's barndom og ungdom. Den er så at sige det teoretiske begrebsapparat, der tænkes anvendt på fremstillingen af hans virksomhed i de følgende år. Uden de nævnte miljøers betydning kan JCM's personlighed ikke forstås.

Derfor må man også forstå, at ved afrejsen til England blev han rykket op med rode af det, der var hans ret snævre miljø. Medens denne bog giver en fortrinlig beskrivelse af forudsætningerne for JCM's indsats i fredstidens danske politik, har den kun indirekte betydning for en forståelse af hans rolle i den derefter følgende tid. Denne rolle blev bestemt af et fuldstændigt sammenbrud af det, der var hans lille verden.

Poul Meyer

Erik Halvorsen: *Et moderne menneske. 2. del: Om Arne Sørensen fra 9. april 1940 til 1. marts 1978.* (Samleren, 1983). 176 s.

Erik Halvorsen har med dette bind fuldført sin biografi af Dansk Samlings stifter og leder i den fase, hvor bevægelsen fra en sekterisk klub af velmenende blev et politisk parti med repræsentanter i folketing og regering. Be-